

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

ภาค ๑ หน้า ๘๓-๘๔

๑. เขาเห็นพระเถระได้บิณฑบาตแล้ว ไปสู่โอกาสแห่งใดแห่งหนึ่ง และทราบความที่พระเถระนั้นประสงค์จะหนึ่ง จึงได้จัดตั้งของบริพาชกสำหรับตนถวาย ฯ แม้ในเวลาที่ท่านฉันเสร็จแล้ว ก็ได้ถวายน้ำในกุกุโฑของตนแด่พระเถระ ฯ ครั้นทำอาจารย์วัตรอย่างนั้นแล้ว จึงทำปฏิสันถารอย่างจับใจกับพระเถระซึ่งฉันเสร็จแล้ว เรียงถามอย่างนี้ว่า “ท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ของท่านส่องใส่นัก, ผิวพรรณบริสุทธิผุดผ่อง, ท่านผู้มีอายุ ท่านบวชอุทิศเฉพาะใคร ? ใครเป็นศาสดาของท่าน ? หรือท่านชอบใจธรรมของใคร ?” ฯ พระเถระคิดว่า “ธรรมดา บริพาชกเหล่านี้ ย่อมเป็นปฏิปักษ์ต่อพระศาสนา, เราจักแสดงความลึกซึ้งในพระศาสนาแก่บริพาชกนี้,” เมื่อจะแสดงความที่ตนบวชใหม่ จึงกล่าวว่า “ผู้มีอายุ เราแลเป็นผู้ใหม่ บวชแล้วไม่นาน เพิ่งมาสู่ธรรมวินัยนี้, เราจักไม่สามารถแสดงธรรม โดยพิสดารก่อน” ฯ บริพาชกเรียกว่า “ข้าพเจ้าชื่ออุปติสสะ, ขอพระผู้เป็นเจ้ากล่าวตามสามารถเถิด จะน้อยหรือมากก็ตาม ขอขึ้นเป็นภาระของข้าพเจ้า เพื่อแทงตลอดด้วย ๑๐๐ นัย ๑,๐๐๐ นัย” ดังนี้แล้ว, พระเถระจึงกล่าวคาถา ฯ บริพาชก ฟังเพียง ๒ บทต้นเท่านั้น ก็ดำรงอยู่ในโสดาปัตติผล อันถึงพร้อมด้วยนัยพันหนึ่ง ฯ พระเถระยัง ๒ บทนอกนี้ให้จบลง ในเวลาเขาเป็นพระโสดาบัน ฯ เขาเป็นพระโสดาบันแล้ว เมื่อคุณวิเศษ ขึ้นสูงยังไม่เป็นไปอยู่, ก็คิดว่า “เหตุในสิ่งนี้จักมี” จึงเรียงกะพระเถระว่า “ท่านขอรับ ท่านไม่ต้องขยายธรรมเทศนาลึกลับขึ้นไป เพียงเท่านี้ก็พอ พระศาสดาของพวกเราประทับอยู่ที่ไหน ?” ฯ พระเถระตอบว่า “ประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ผู้มีอายุ” ฯ เขาเรียกว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้ากระนั้น ขอท่านโปรดลวงหน้าไปก่อนเถิด ข้าพเจ้า มีเพื่อนอีกคนหนึ่ง และข้าพเจ้าทั้งสองได้ทำกติกากะกันและกันไว้ว่า ‘ผู้ใดบรรลุมตะก่อน ผู้นั้นจงบอกกัน’ ข้าพเจ้าเปลื้องปฏิญญานี้แล้ว จักพาสหายไปสำนักพระศาสดา ตามที่ท่านไปแล้วนั้นแล” ดังนี้แล้ว หมอบลงแทบเท้าทั้งสองของพระเถระด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ทำประทักษิณ ๓ รอบ ส่งพระเถระไปแล้ว ได้บ้ายหน้าไปสู่อารามของบริพาชกแล้ว ฯ โกลิต-บริพาชกเห็นขามาแต่ไกล คิดว่า “วันนี้สีหน้าสหายของเราไม่เหมือนในวันอื่น ๆ เขาคงได้บรรลุมตะ โดยแน่แท้” จึงถามถึงการบรรลุมตะ ฯ แม้อุปติสสบริพาชกนั้นก็รับว่า “เออ ผู้มีอายุ อมตะเราได้บรรลุแล้ว” ได้ภักษาตภาณนั้นนั้นแลแก่โกลิตบริพาชกนั้น ฯ

๑ โส เถรํ ลหุชปิณฑพชาติ อัญญตรํ โอกาสํ คจจนฺตํ ทิสฺวา นิสิตฺตูกามตญจสฺส
ญฺตฺวา อตฺตโน ปริพฺพชกปฺปฏิกํ ปญญาเปตฺวา อทาสี ๑ ภตฺตกิจฺจปรีโยสฺสเนปิสฺส อตฺตโน
กฺุณฺติกาย อุกฺกํ อทาสี ๑ เหวํ อาจริยวตฺตํ กตฺวา กตภตฺตกิจฺจเณ เถเรณ สทฺธี มจรฺรปฏิสนฺถารํ
กตฺวา เอวมาท วิปฺปลนฺนหานิ โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ ปริสุทฺโธ จิวรณฺโณ ปรีโยทาโต กสิ
ตฺวํ อาวุโส อุกฺกิสฺส ปพฺพชิตฺโต โก วา เต สตฺถา กสฺส วา ตฺวํ ฌมฺมํ โรเจสฺสิตฺติ ปุจฺฉิ ๑ เถโร
จินฺเตสิ อิมํ ปริพฺพชกา นาม สาสนสฺส ปฏฺิปกฺขมฺภูตา อิมสฺส สาสเน คมมฺริรตํ ทสฺเสสฺสสามีติ
อตฺตโน นวกภาวํ ทสฺเสนโต อาห อหํ โข อาวุโส นโว อจิริปพฺพชิตฺโต อรฺุณาคโต อิมํ
ฌมฺมวินยํ น ตาว สกฺขิสฺสสามิ วิตฺถาเรณ ฌมฺมํ เทเสตฺนฺหติ ๑ ปริพฺพชโก อหํ อฺุปติสฺโส นาม
ตฺวํ ยถาสตฺตติยา อปฺปํ วา พหุํ วา วท เอตํ นยสฺเตน นยสฺทสฺเสน ปฏฺิวิชฺฉิตฺตุํ มยฺหํ ภาโรติ
วตฺวา อาห

**"อปฺปํ วา พหุํ วา ภาสฺสสุ อตฺถญฺญเวย เม พฺรุหิ
อตฺถเณว เม อตฺถโถ กิ ภาหสิ พฺยญฺชนํ พหฺนฺหติ" ๑**

เอวํ วุตฺเต เถโร

**"เย ฌมฺมา เหตุปฺปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํวาทิ มหาสมโณติ"**

คาถมาท ๑ ปริพฺพชโก ปฐฺมปททฺวยเมว สุตฺวา สทฺสสนยสมฺปนฺเน โสตาปตฺติฝเล ปตฺติญฺจฺหิ ๑
อิตรํ ปททฺวยํ โสตาปนฺนกาเล นิฏฺฐาเปสิ ๑ โส โสตาปนฺโน หุตฺวา อฺุปริวิเสเส อปฺปวตฺตนฺเต
ภวิสฺสติ เอตฺถ การณฺหติ สลฺลกฺเขตฺวา เถรํ อาห ภาหเต มา อฺุปริ ฌมฺมเทสนํ วทฺธมฺยิตฺถ
เอตฺตกเมว โหตุ กุหิ อมฺหากํ สตฺถา วสตีติ ๑ เวพฺุวเน อาวุโสติ ๑ เตนฺหิ ภาหเต ตฺมฺเห ปฺุโรโต
ยถ มยฺหํ เอโก สหายโก อตฺถิ อมฺเหหิ จ อญฺญมญฺญํ กตฺติกา กตา โย ปฐฺมํ อมตํ
อธิคจฺฉติ โส อาโรเจตฺตุติ อหนฺตํ ปฏฺิญฺญํ โมเจตฺวา สหายกํ คเหตุวา ตฺมฺหากํ คตมคฺเคเนว
สตฺถุ สนฺตีกํ อาคมิสฺสสามีติ ปญฺจปฺปตฺติญฺจฺหิตฺเตน เถรสฺส ปาเทสุ นิปตฺติวา ติกฺขตฺตุํ ปทกฺขิณํ
กตฺวา เถรํ อฺุยโยเชตฺวา ปริพฺพชการามามิมฺุโข อคมาสิ ๑ โกลิตฺปริพฺพชโก ตํ ทฺุโรโต ว
อาคจฺฉนฺตํ ทิสฺวา อชฺช มยฺหํ สหายกสฺส มฺุขวณฺโณ น อญฺญทิวเสสุ วिय อทฺธาเนน อมตํ
อธิคตํ ภวิสฺสตีติ อมตาทิคมํ ปุจฺฉิ ๑ โสปิสฺส อามาวุโส อมตํ อธิคตฺนฺหติ ปฏฺิขานิตฺวา ตเมว
คาถํ อภาสิ ๑

๑. เขาเห็นพระเถระ**ได้บิณฑบาตแล้ว** ไปสู่โอกาสแห่งใดแห่งหนึ่ง และทราบความที่พระเถระนั้นประสงค์จะหนึ่ง จึงได้**จัดตั้ง**ของบริพาชกสำหรับตนถวาย ๗ แม้ในเวลาที่ท่านฉันเสร็จแล้ว ก็ได้ถวายน้ำ**ในกุ่มโท**ของตนแด่พระเถระ ๗ ครั้นทำอาจารย์วัตรอย่างนั้นแล้ว จึงทำ**ปฏิสังขารอย่างจับใจ**กับพระเถระซึ่งฉันเสร็จแล้ว เรียนถามอย่างนี้ว่า “ท่านผู้มีอายุ อินทรีย์ของท่าน**ผ่องใส**นัก, ผิวพรรณบริสุทธิ์**ผุดผ่อง**, ท่านผู้มีอายุ ท่าน**บวชอุทิศเฉพาะใคร**? ใครเป็นศาสดาของท่าน ? **หรือท่านชอบใจ**ธรรมของใคร ?” ๗

๑ โส เถร์ **ลหุธิปิตุทปาต** อนุชุตร์ โอกาส คจจนตํ ทิสฺวา นิสิติตุกามตบจสฺส ญุตฺวา อตฺตโน บริพฺพาชก**ปิจฺจํ** ปญฺญาเปตฺวา อทาสี ๗ ภาตฺตกิจฺจปรีโยสานเปสิสฺส อตฺตโน **กฺุณฺตีกาย** อุทกํ อทาสี ๗ เอวํ อจฺริยวตฺตํ กตฺวา กตฺภาตฺตกิจฺจเณ เถเรน สทฺธิ **มรฺุรปฏิสังขาร** กตฺวา เอวมาท **วิปฺลสนฺหานิ** โข เต อาวุโส อินฺทฺริยานิ ปฺริสุทฺโธ นวิวณฺโณ **ปรีโยทาโต** กสิ ตฺวํ อาวุโส **อุทฺทิสฺส** **ปพฺพชิต** โก วา เต สตฺถา กสฺส **วา** ตฺวํ ฌมฺมํ **โรเจสิ**ติ ปุจฺฉิ ๗

พระเถระคิดว่า “ธรรมดา บริพาชกเหล่านี้ ย่อม**เป็นปฏิบัติ**ต่อพระศาสนา, เราจักแสดง**ความลึกซึ้ง**ในพระศาสนา แก่บริพาชกนี้,” เมื่อจะแสดง**ความที่ตนบวชใหม่** จึงกล่าวว่า “ผู้มีอายุ เราแล**เป็นผู้ใหม่** บวชแล้วไม่นาน **เพิ่งมาสู่**ธรรมวินัยนี้, เราจักไม่สามารถแสดงธรรม โดยพิสดารก่อน” ๗

เถโร จินฺเตสิ อิมํ บริพฺพาชกา นาม สาสนสฺส **ปฏิบัติกฺุชฺชุตฺตา** อิมสฺส สาสเน **คฺมภีรตํ** ทสฺเสสฺสสามีติ **อตฺตโน** **นวกภาว** ทสฺเสนฺโต อาท อหํ โข อาวุโส **นโว** อจฺริปพฺพชิต **อรฺุณาคโต** อิมํ ฌมฺมวินยํ น ตาว สกฺขิสฺสสามิ วิตฺถาเรน ฌมฺมํ เทเสตฺถุนฺติ ๗

ปริพาชกเรียนว่า “ข้าพเจ้าชื่ออุปติสสะ, ขอพระผู้เป็นเจ้า**กล่าว**ตามสามารถเถิด จะน้อยหรือมากก็ตาม ข้าพเจ้าเป็น
ภาระของข้าพเจ้า **เพื่อ**แห่งตลอดด้วย ๑๐๐ นัย ๑,๐๐๐ นัย” ดังนี้แล้วเรียนว่า

“จะมากหรือน้อยก็ตาม ขอพระผู้เป็นเจ้า จงกล่าวเถิด, จงบอก
แก่ข้าพเจ้า แต่ใจความเท่านั้น, ข้าพเจ้าต้องการใจความ จะ
ต้องทำพญชนะให้มากไปทำไม” ฯ

ปริพาชโก อหํ อุปติสฺส นาม ตวํ ยถาสตฺติยา อปฺปํ वा พหุํ वा **วท** เอตํ นยสฺเตน
นยสฺสสฺเสน **ปฏฺวิชฺฌิตุํ** มยฺหํ ภโรติ วตฺวา อาท

"อปฺปํ वा พหุํ वा ภาสฺสฺสุ อตฺถญฺญฺว เม พฺรุหิ
อตฺถเนว เม อตฺถโถ กิ กาทฺลึ พยฺญชฺนํ พหฺนฺติ" ฯ

เมื่อเขาเรียนอย่างนั้นแล้ว, พระเถระจึงกล่าวคาถาว่า

“ธรรมเหล่าใด มีเหตุเป็นแดนเกิด พระตถาคตตรัสเหตุแห่งธรรม
เหล่านั้น และเหตุแห่งความดับแห่งธรรมเหล่านั้น พระมหาสมณะ
มีปกติตรัสอย่างนี้” ฯ

เอวํ วุตฺเต เถโร

"เย ธมฺมา เหตุปฺปภาว เตสํ เหตุํ ตถาคโต
เตสญฺจ โย นิโรโธ จ เอวํวาทิ มหาสมฺโณติ"

คาถมาท ฯ

ปริพาชก พังเพียง ๒ บทต้นเท่านั้น ก็ดำรงอยู่ในโศดาปัตติผล อันถึงพร้อมด้วยนัยพินหนึ่ง ๆ พระเถระยัง ๒ บทนอกนี้ให้จบลง ในเวลาเขาเป็นพระโศดาบัน ๑ เขาเป็นพระโศดาบันแล้ว เมื่อคุณวิเศษ ชั้นสูงยังไม่เป็นไปอยู่ ก็คิดว่า “เหตุในสิ่งนี้จักมี” จึงเรียนกะพระเถระว่า “ท่านขอรับ ท่านไม่ต้องขยายธรรมเทศนาลึกลงไป เพียงเท่านี้ก็พอ พระศาสดาของพวกเราประทับอยู่ที่ไหน ?” ๑ พระเถระตอบว่า “ประทับอยู่ในพระเวฬุวัน ผู้มีอายุ” ๑

ปริพาชก **ปฐมปทหุยมเว** สุตฺวา สหสฺสนยสมฺปนฺเน โสตาปัตติผล ปติฏฺฐหิ ๑ อิตฺรํ ปทหุยมํ โสตาปนฺนกาเล **นิฏฺฐาเปสิ** ๑ โส โสตาปนฺโน หุตฺวา อุปริวิเสเส อปปวตฺตนฺเต ภวิสฺสตี เอตฺถ การณฺเหตุ **สลฺลกุเขตฺวา** เถรํ อาท ภาตฺเต มา อุปริ ฆมฺมเทสนํ **วฑฺฒยิตฺถ** เอตฺตกเมว โทตฺถ กุหิ อมฺหากํ สตฺถา วสตีติ ๑ เวฬุวเน อาวุโสติ ๑

เขาเรียนว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ถ้ากระนั้น ขอท่านโปรดล่วงหน้าไปก่อนเถิด ข้าพเจ้า มีเพื่อนอีกคนหนึ่ง และ ข้าพเจ้าทั้งสองได้ทำกติกาแก่กันและกันไว้ว่า ‘ผู้ใดบรรลุอมตก่อน ผู้นั้นจงบอกกัน’ ข้าพเจ้าเปลื้องปฏิญญานั้นแล้ว จักพาสหายไปสำนักพระศาสดา ตามทางที่ท่านไปแล้วนั่นแล” ดังนี้แล้ว หมอบลงแทบเท้าทั้งสองของพระเถระ ด้วยเบญจางคประดิษฐ์ ทำประทักษิณ ๓ รอบ ส่งพระเถระไปแล้ว ได้บ้ายหน้าไปสู่อารามของปริพาชกแล้ว ๑

เตนฺหิ ภาตฺเต ตุมฺहे ปุโรโต ยาถ มยฺหํ เอโก สหายโก อตฺถิ อมฺเหหิ จ อญฺญมญฺญํ กติก กตา โย ปฐฺมํ อมตํ อธิคจฺจติ โส आरोเจตฺติ อหนตํ ปฏฺิญญํ **โมเจตฺวา** สหายกํ คเหตุวา ตุมฺหากํ คตฺตมคฺเคเนว สตฺถุ สนฺตีกํ อาคมิสฺสามีติ ปญฺจปฺปติฏฺฐิตฺเตน เถรสฺส ปาเทสุ นิปตฺติตฺวา ติกฺขตฺตํ ปทฺทฺชิณฺถ กตฺวา เถรํ อุยฺโยเชตฺวา ปริพาชการามามิมิ ช อคมาสิ ๑

โกธิตปริพาชกเห็นขามาแต่ไกล คิดว่า “วันนี้สีหน้าสหายของเราไม่เหมือนในวันอื่น ๆ เขาคงได้บรรลุอมตะ โดยแน่แท้”
จึงถามถึงการบรรลุอมตะ ๑ แม้อุปติสสปริพาชกนั้นก็รับว่า “เออ ผู้มีอายุ อมตะเราได้บรรลุแล้ว” ได้ภาษิตคาถาอัน
นั้นแลแก่โกธิตปริพาชกนั้น ๑

โกธิตปริพาชโก ตํ ทูรโตะ ว อาคจฺจนฺตํ ทิสฺวา อชฺช มยฺหํ สหายกสฺส มุขวณฺโณ น
อญฺญทิวเสสฺส วिय อทฺธานเนน อมตํ อริคตํ ภวิสฺสตีติ อมตาริคมํ ปุจฺฉิ ๑ โสปีสฺส อามาวุโส
อมตํ อริคตฺตฺนฺติ ปฏฺฐิชาเนตฺวา ตเมว คาลํ อภาลิ ๑